

montana-mutaties zijn bemachtigd. Zeddam ligt ± 7.3 km in luchtlijn van Terborg en ± 7.7 km van Doetinchem, de bekende verzamelplaatsen dezer mutatie, verwijderd.

Ten slotte kan ik nog mededeelen, dat het *montana*-exemplaar, ♂ juv., dat op 7 September 1906 bij Terborg, in het jachtveld „Den Heuven” van de familie van Ditzhuyzen, was geschoten en door wijlen R. Baron Snouckaert van Schauburg werd beschreven (Verslagen en Mededeelingen Nederl. Ornith. Ver., No. 4, November 1907, p. 31; het op de linkerzijde der bijbehorende gekleurde plaat afgebeelde voorwerp), mij door den eigenaar, den Zeereerw. Heer Z. van Ditzhuyzen, em. past. te Terborg, op uiterst welwillende wijze werd geschonken, waarvoor ik Z.Eerw. hierbij nogmaals mijn beleefden dank betuig.

Valkenburg (L.), 9 Febr. 1940.

Ornithologie van Nederland

1940, 1e mededeling.

Naar bij de Redactie ingekomen gegevens samengesteld

DOOR

TEN KATE

(met 2 tekstfiguren).

I. Enige gegevens over sterfte tijdens de koudeperiode, winter 1939/40.

Hieronder vindt men een overzicht van de gegevens over de strenge winter 1939/40, die mij, grotendeels op een daartoe mijnerzijds gedaan verzoek, werden toegezonden, waarbij ik speciaal dank breng aan den heer G. Bosch te Leeuwarden voor het afstaan van de bij het Fries Natuurhistorisch Museum aldaar berustende gegevens. Ook werden de, overigens spaarzame opgaven verwerkt, vermeld in de „Levende Natuur” (44, no. 11 en 12; 45, no. 1 en 2/3). Zij geven te samen slechts een uiterst gebrekkig beeld van de werkelijke stand van zaken, maar ik meende des niettemin goed te doen ze samen te vatten.

Waarnemingen van zeldzame vogels, wier verschijning voor een deel althans met de abnormale weersomstandigheden in verband is te brengen, zijn verwerkt onder de „gewone” rubriek (II).

Sturnus v. vulgaris (L.) — Spreeuw.

Op Terschelling werden in Januari ± 12 ex. in een rietveldje dood gevonden; andere gevallen zijn mij niet bekend. (G. Bosch).

Op 20 Januari vond ik 2 dode ex. in mijn tuin te Valkenburg (L.); 's nachts had het 21° C. gevoren. (P. A. Hens).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 1 ex.; zie hiervoor en ook voor de verdere opgaven van dit Museum, de Lev. Natuur, 44, p. 381.

***Fringilla coelebs* subsp. — Vink.**

Te Wolvega enkele en te Leeuwarden 1 slachtoffer. (G. Bosch).

***Turdus pilaris* L. — Kramsvogel.**

Op 9 Februari ontving ik één dood ex., gevonden te Kampen. (t. K.).
Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 3 ex.

***Turdus v. viscivorus* L. — Grote lijster.**

Op 7 Februari ontving ik een slachtoffer uit Tietjerk; te Leeuwarden en te Appelsga kwamen resp. 1 en 2 ex. de winter goed door.
(G. Bosch).

Te Soest werd een ex. dood in een tuin gevonden (Lev. Natuur, 45, p. 32).

***Turdus musicus* L. — Koperwiek.**

Op 22 Januari ontving ik één dood ex., gevonden te Kampen. (t. K.).

Begin Maart vond ik in mijn tuintje te Leeuwarden een dood ex.
(Tsj. Gs. de Vries).

***Turdus m. merula* L. — Merel.**

De veldwachter van Houthem (L.) vond in Januari aldaar meerdere dode ex.
(P. A. Hens).

In de buurt van Wolvega werden enige dode ex. gevonden. (G. Bosch).
Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 1 ex.

***Troglodytes tr. troglodytes* (L.) — Winterkoning.**

Onder Beetsterzwaag werden verscheiden ex. doodgevonden; aan de andere kant hadden 2 ex., die ik zelf ontving, beide het normale gewicht (bijna 9 g). Te Akkrum huisde er met de felle koude een in een warme stal en ving daar spinnen en muggen, maar verdrong tenslotte in een emmertje melk.
(G. Bosch).

***Dryocopus m. martius* (L.) — Zwarte specht.**

Op de Neder-Veluwe leed vooral de zwarte specht ernstige verliezen.
(A. B. Wigman).

***Picus v. viridis* (L.) — Groene specht.**

De veldwachter van Houthem (L.) vond aldaar in Januari een dood ex.
(P. A. Hens).

***Athene noctua vidalii* A. E. Brehm — Steenuil.**

De veldwachter te Houthem (L.) vond in Januari een dood ex.
(P. A. Hens).

Bij Vollenhove kwamen minstens 5 ex. om. (E. D. Maaldrink).

Friesland: Deze soort heeft erg geleden; de volgende ex. werden door mij ontvangen: 17 Jan. 1 uit Oudelijke, al bijna dood; 26 Jan. uit Huizum, idem (gewicht 125 g); 28 Jan. uit Leeuwarden, in leven gehouden; 1 Febr. uit Leeuwarden, idem; 2 Febr. uit Leeuwarden, idem; 14 Febr. uit Joure; 14 Febr. uit Franeker; 17 Febr. uit

Leeuwarden, half dood geslagen (zie p. 103), 135 g. In Februari werden te Heidenschap bij Workum 3 slachtoffers ontvangen.

Afgezien van de exemplaren, die te Kampen werden gepakt bij hun pogingen om duiven of spreuwen te bemachtigen (zie p. 103), vernam ik van 2 voorwerpen, die men uitgeput had aangetroffen en poogde in het leven te houden. Zelf ontving ik een ex., dat op 27 Januari was omgekomen. (t. K.).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 1 ex.

Op de Neder-Veluwe leed de steenuil ernstige verliezen.

(A. B. Wigman).

***Asio o. otus* (L.) — Ransuil.**

Op 16 Januari ontving ik een slachtoffer uit „Oude Venen” van den heer G. A. Brouwer; gewicht 225 gram. (G. Bosch).

Volgens Heinroth (Die Vögel Mitteleuropas, II, p. 22) bedraagt het normaal gewicht ± 300 g. (t. K.).

***Tyto alba* subsp. — Kerkuil.**

Op 12 Januari was er een koude-slachtoffer te Akkrum; op 5 en 13 Februari ontving ik telkens een uitgehongerd dood ex.; in de eerste helft van Februari waren er te Heidenschap bij Workum 2 slachtoffers.

(G. Bosch).

Op 29 December werd in een loods bij Kampen een ex. gegrepen, dat ik $1\frac{1}{2}$ jaar te voren als nestjong op het Kampereiland had geringd. De vogel werd op mijn verzoek weer vrijgelaten, maar de volgende dag blijktbaar reeds weer gevangen. (t. K.).

***Falco t. tinnunculus* L. — Torenvalk.**

Te Valkenburg (L.) hielden tijdens de strenge winter meerdere ex. stand, doch 1 ex. werd in Februari 's morgens stijf bevroren gevonden op de dorpel van een boerenwoning en den veldwachter gebracht; de vogel was geheel vermagerd en van verwonding was niets te bespeuren.

(P. A. Hens).

Te Harderwijk stierf een ex., dat in verpleging was genomen.

(A. A. Tjittes).

Bij Vollenhove kwamen, voor zoover ik hiervan kennis draag, 4 ex. om. (E. D. Maaldrink).

Van werkelijke slachtoffers in Friesland hoorde ik niet. Op 1 en 4 Februari sloeg een ♂ ex. te Huizum een merel, *Turdus merula*, uit bewoonde buurten. (G. Bosch).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 3 ex.

***Buteo buteo* subsp. — Buizerd.**

Deze soort heeft tijdens de koude winter zeer geleden: in de maand Januari en begin Februari werden in de omgeving van Valkenburg (L.) minstens 8 ex. dood gevonden; zij waren broodmager. (P. A. Hens).

Te Oldebroek (Vel.) stierf 1 ex., dat men in verpleging had genomen. (A. A. Tjittes).

Bij Vollenhove zijn, bij mijn weten, 6 ex. gesneuveld (1 ex. werd opzettelijk gedood, van 2 ex. is dat niet zeker, terwijl de overige 3 ex. door een boswachter verhongerd werden gevonden).

(E. D. Maaldrink).

Op 13 Febr. ontving ik een slachtoffer, uit Kampen. (t. K.).

Friesland: Op 16 Jan. ontving ik een uitgehongerd ex. uit Bozum, dat de volgende dag stierf; in Februari ontving ik telkens 1 ex. uit Britsum, Tietjerk, Noord-Bergum, Spannum, Lemmer, Makkum, Offingawier, Vijversburg, Ijsbrechtum en Hardegarijp; totaal dus 11 stuks. In Februari werden ook te Wolvega minstens 6 ex. gevonden, terwijl mij ook 3 gevallen bekend werden van opgevangen en verzorgde vogels, resp. te Harlingen, Nijehorne en Wolvega. Te Oudehaske en te Winsum werd een ex. gedood (zie p. 104). Verder werden te Leeuwarden 4 ex. aangeboden om op te zetten en vertelde men mij naderhand nog van hier en daar dood gevonden buizerden, waar ik geen notities meer van maakte.

(G. Bosch).

Ik vond in het bos op „Vijversburg”, onder Rijperkerk (Fr.) 3 dode ex. (Tsj. Gs. de Vries).

***Circus ae. aeruginosus* (L.) — Bruine kuikendief.**

Bij Vollenhove kwam in Januari een ex. om het leven.

(E. D. Maaldrink).

Mij werd een stervend ex. gebracht, dat op 14 Januari, hangend in het riet langs de IJssel bij Kampen was aangetroffen. (t. K.).

***Accipiter nisus* subsp. — Sperwer.**

Bij Vollenhove was onder de koudeslachtoffers ook een sperwer; overigens zag ik ze sinds het invallen van de vorst niet meer.

(E. D. Maaldrink).

In tegenstelling met buizerd, torenvalk, slechtvalk en havik, was de sperwer in de omgeving van Valkenburg (L.) in veld en bos vrijwel niet te zien. De soort is hier anders in de winter zeer talrijk. Wel werden dicht bij de woningen enige ex. regelmatig waargenomen, alwaar ze op de voerplaatsen de kleine vogels grepen.

(P. A. Hens).

***Ardea c. cinerea* L. — Blauwe reiger.**

Friesland: Ik ontving zelf slechts 2 slachtoffers, maar maak uit de correspondentie op, dat bijna alle overwinteraars zijn gestorven; dergelijke berichten kwamen o.a. uit Heerenveen, Wolvega en Oudehorne.

(G. Bosch).

In Januari werden tussen Houthem (L.) en Meerssen 7 ex. dood gevonden. (P. A. Hens).

Bij Kampen kwamen enige ex. om het leven, maar naar verhouding veel minder dan met roerdompen het geval was. Een leerling van het Lyceum wist er 6 te pakken en na geleidelijke „ontdooiing” en voeding weer vrij te laten. Spoedig daarna werd mij mededeling gedaan van 2 dood gevonden voorwerpen; weer later, einde Januari, werd mij een dood ex. gebracht, terwijl midden Februari een jongen aan mijn huis kwam met een nog levende reiger, die bijna gestikt was in een, eveneens meegebrachte, 60 cm lange paling, die uit de bek hing. Het gelukte dit ex. in leven te houden, maar het werd te vroeg los gelaten en stierf toch nog. (t. K.).

In Dordrecht streken op sommige plaatsen blauwe reigers voor de huizen neer, om te profiteren van het voedsel, dat voor de meeuwen was gestrooid. (Eijkman).

***Botaurus st. stellaris* (L.) — Roerdomp.**

Bij deze soort was de sterfte zeer groot.

Op 2 Febr. werd een ex. dood gevonden in de gemeente Ermelo, op 5 Febr. wederom een ex. (A. A. Tjittes).

Volgens mijn gegevens moeten in de gemeente Ambt-Vollenhove alleen minstens 12 ex. zijn gestorven; 7 hiervan heb ik zelf gezien, de andere gegevens zijn beslist betrouwbaar. Ook is er nog een ex. geruimen tijd in een kippenhok in leven gehouden. Ik heb deze geringd, maar men heeft deze vogel te vroeg laten vliegen: hij werd in Maart dood gevonden te Wanneperveen. (E. D. Maaldrink).

Friesland: Een 15-tal roerdompen werd ontvangen, waarvan enige nog levend, maar de berichten van slachtoffers meegerekend, komen we op meer dan 40 en wel te Hallum, Hardegarijp, Tietjerk, Giekerk, Rinsumageest, Dantumawoude, Oudehorne, Tijnje, Boornbergum, Veenhoop, Heerenveen, Wollega (7 ex.), Heidenschap bij Workum, Molkwerum, Zurich, Woudsend, Stavoren en Bergum. Als ik voor Friesland een getal moest noemen, dan zou dit minstens 200 zijn. Hier en daar werden ze levend opgevangen en met of zonder succes gevoerd. (G. Bosch). Ik weet uit het broedseizoen 1940 maar van twee gevonden legsels, één onder Eernewoude (Fryske Gea) en één bij Oudega (Wymbritseadeel). (Tsj. Gs. de Vries).

Uit de omgeving van Kampen werden mij zelf of mij bekende personen in ieder geval 20 ex. dood of uitgeput gebracht. Pogingen om de vogels met vis in het leven te houden mislukten bijna steeds, daar de dieren meestal niet meer bij machte waren de vis door te slikken. Ook als dit wel het geval was, stierven de roerdompen tenslotte meestal. Slechts 1 ex. kon na geheel opgeleefd te zijn, door zijn verpleger weer worden

vrij gelaten, terwijl een ander ontsnapte. Onder de omgekomen ex. was er één, dat door mij in Mei 1934 als nestjong op het Kampereiland was geringd; van de anderen werden er 12 door mij zelf gebalgd.

Van nog 4 verdere gevallen kreeg ik bericht, waardoor het minimum aantal verongelukte ex. uit deze omgeving in ieder geval op 24 komt.

Op 21 Februari zat een ex., dat goed vliegen kon, in een plantsoentje aan de IJssel.

Hoewel natuurlijk in veel mindere mate dan in de voorafgaande jaren, werden in het intussen afgelopen broedseizoen, afgaande op het horen van het gebrul en op het waarnemen van vliegende vogels, toch op verschillende plekken in deze omgeving broedsels groot gebracht. (t. K.).

Op het Dordtsche eiland zijn verschillende roerdompen gesneuveld; ik ontving 4 ex. (Eijkman).

***Cygnus cygnus* (L.) — Wilde zwaan.**

***Cygnus bewickii* Yarr. — Kleine zwaan.**

***Cygnus olor* (Gm.) — Knobbelzwaan.**

In en bij Den Haag.

Op 2 Febr. 1940 zag ik op een dik besneeuwde duinvlakte onder Scheveningen 10 knobbel- en 3 wilde zwanen. Sedert een dag of vijf waren zij reeds in de buurt waargenomen en zijn zij er geruime tijd gebleven. Hoewel één knobbelzwaan werd geschoten en 4 andere verzwakt werden gegrepen, nam hun aantal toe: op 12 Febr. waren er 43 en op 13 Febr. 39 in de naburige duinplas. Terzelfder tijd werden aan het strand verschillende uitgeputte zwanen gezien en gegrepen en was op 6 Febr. een knobbelzwaan in het Ververschingskanaal verschenen, die spoedig leerde het hem toegeworpen brood op te pikken en langzaam op te eten, waardoor hij in leven bleef. Op 6 Febr. bracht ik een uitgeputte wilde zwaan naar de dierentuin, waar hij na 3 dagen stierf; op 14 Febr. een knobbelzwaan en een wilde zwaan. Van twee daar reeds eerder aangebrachte knobbelzwanen was er een gestorven en de tweede weer geheel op krachten gekomen. Een paar dagen later waren er weer 2 knobbelzwanen bij gekomen en een nog jonge (grauwe) wilde zwaan; de adulte wilde was intussen gestorven. Op 16 Febr. werd te Wateringen een knobbelzwaan met deense ring gevangen (zie p. 98). In het Ververschingskanaal verschenen op 17 Febr. 13 knobbelzwanen (1 grauwe), die zich sedertdien geregeld aldaar en in de stadsgrachten ophielden. De dierentuin had op 20 Febr. 6 knobbelzwanen en een jonge wilde, terwijl een nieuw aangebrachte wilde zwaan na een dag was gestorven. Dienzelfden dag nam ik in het Westbroekpark in Scheveningen nog 4 aanvliegende knobbelzwanen waar. Op 23 Febr. zag ik op 3 verschillende plaatsen in de stadsgrachten enkele zwanen, die bezig waren van de begroeiende oevers wat plantaardig materiaal af te trekken en te eten. Enkele zwanen in de grachten was sedert die datum een gewoon stadsbeeld geworden. In de dierentuin waren die dag 12 knobbelzwanen en één jonge wilde. De eersten wendden gemakkelijker aan het voer en aten spoediger zelf, de wilde zwanen moesten langdurig worden gestopt. In de

volgende dagen verspreidden de zwanen zich in de stad en omgeving, doch vele individuen konden zich niet staande houden en kwamen om. De aanvoer van dode en uitgeputte ex. zette zich voort: een praeparateur kreeg 2 knobbel- en 2 wilde zwanen ter opzetting en weigerde een derde knobbelzwaan; een op 26 Febr. in een tuin gegrepen knobbelzwaan werd door een politiebeampte verpleegd. Een op 28 Febr. aan het politiebureau nabij mijn woning aangevoerde wilde zwaan ging naar het Wassenaarsche Dierenpark. Op 29 Febr. dreef een dode zwaan in het kanaal bij de Boschbrug en duinwaterleidingarbeiders begroeven die dag ter plaatse 2 omgekomen knobbelzwanen. In de dierentuin waren op 1 Maart 1 juv. wilde- en 16 knobbelzwanen, waarvan er een was aangeschoten en stierf; op 2 Maart werden er weer 2 gebracht. Van 17—23 Maart was in het Ververschingskanaal een wilde zwaan met aan beide poten een ring. Op 24 en 25 Maart waren nog steeds enkele knobbelzwanen in de omgeving van Den Haag te zien; op 30 Maart zag ik bij de watertoren voor het laatst een knobbelzwaan overvliegen. Het Dierenpark Wassenaar ontving in totaal 2 wilde zwanen, die in leven bleven en 10 knobbelzwanen, waarvan er 2 stierven, terwijl de heer G. A. L. Bisseling 3 wilde en 8 knobbelzwanen kreeg toegezonden of gebracht. (J. C. Koch).

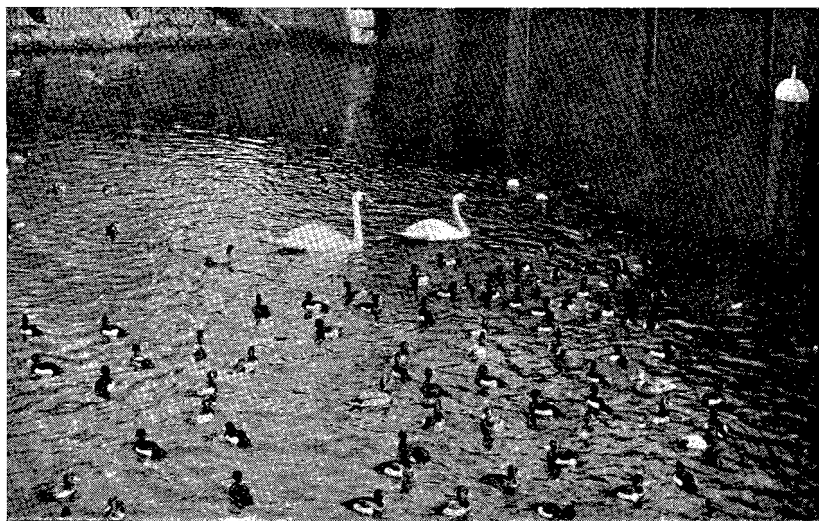

Foto L. J. Kleyn

Wilde knobbelzwanen, *Cygnus olor* (Gm.) tussen kuif- en andere eenden, Den Haag, Febr. 1940.

Op 24 en 25 Maart nam ik op het eiland de Kok in de Kagermeer, 2 knobbelzwanen waar op ondergelopen land. (J. C. Koch).

Bij Rosmalen werd einde Februari of begin Maart een knobbelzwaan dood gevonden, met poolse ring (zie p. 98).

Aan de Veluwe kust.

Zoals ook door de radio werd bekend gemaakt, verschenen grote koppels zwanen in een wak aan de kust bij Harderwijk. Toen ik er op 25 Febr. een bezoek bracht, stond een hele rij auto's bij de haven geparkeerd en liepen naast honderden Harderwijkers vele vreemdelingen op het wandelpad langs het IJsselmeer, waar, vlak aan de kust, ongeveer 100 knobbelswanen zwommen en door het publiek werden gevoerd; de jonge vogels lieten zich gemakkelijk van zeer dichtbij fotografeeren (zie de afbeelding). Verder weg, aan de andere zijde van het wak, zwom ook een 10 à 12-tal wilde zwanen, terwijl ook op enkele andere plekken van het intussen volgens de bewoners veel groter geworden wak troepjes zwanen zwommen.

Foto C. G. B. ten Kate

Een troepje der knobbelswanen, *Cygnus olor* (Gm.), in het grote wak aan de kust bij Harderwijk, 25 Febr. 1940.

Zie verder de, op mijn verzoek, welwillend ter beschikking gestelde gegevens van den heer Tjittes. (t. K.).

Cygnus bewickii verdween van de kust in December; op 1 Maart vertoonden zich eerst weer 1 en op 11 Maart 2 ex. bij Harderwijk tussen de wilde zwanen; op 24 Maart 6 (2 juv.) te Hoophuizen en 14 (3 juv.) te Elburg.

Op 20, 21 en 22 Januari zag mijn vinker in een wak 23 zwanen, de soort kon hij niet bepalen.

Voorzover het voorkomen van *Cygnus cygnus* en *Cygnus bewickii* betreft, komen deze gegevens nauwkeurig overeen met wat de Kamper beroepsjagers mij indertijd mededeelden en door mij in 1930 met bewijsmateriaal werd gepubliceerd (dit tijdschrift, 2, 1930, p. 187—198), n.l. dat eerst alleen *bewickii* aanwezig is, maar dat deze bij strenge koude verdwijnt en dan *cygnus* in beperkt aantal wordt

Bij Ermelo: 17 Febr. 10 ex.; bij Elburg: 2 Maart 1 ex.; 24 Maart 4 ex.; bij Hoophuizen: 24 Maart 3 ex.; 31 Maart 4 ex.

Cygnus cygnus: Bij Harderwijk: 7 Febr. 7 ex.; 9 Febr. 117 (4 juv.); 12 Febr. 167 (5 juv.); 24 Febr. 181 (2 juv.); 5 Maart 155; 15 Maart 92; 22 Maart verdwenen.

Bij Elburg: 11 Febr. 21 op een weide; bij Hoophuizen: 18 Febr. 5 op een weide; 2 Maart 39 voor de kust; 9 Maart 20; 24 Maart 2 ex. Langs de kust vond ik 4 dode zwanen, waarvan de soort niet vast te stellen was en 2 dode knobbelzwanen; 3 in verpleging genomen knobbelzwanen stierven. (A. A. Tjittes).

Bij Kampen.

De bewaker van het Kampereiland zag midden in de week van 2—9 December gedurende een drietal dagen veel kleine zwanen overkomen; op 21 December zag ik zelf bezuiden de Ketel telkens zwanen, naar het geluid te oordelen, kleine, vliegen naar en van af een wak ver in zee, totaal minstens 90, maar naar het sterke gejoel te rekenen waren er vele honderden. Ook op 26 December hoorden we gejoel voor het Kampereiland en trokken 5 zwanen (kleine?) langs.

In Januari en Februari bereikten mij enkele mededelingen over waargenomen zwanen van onbekende soort.

In Maart en de eerste decade van April vertoefden groepjes zwanen in ondergelopen weilanden in de omgeving van Kampen, die in de meeste gevallen als „geelbekken” herkend konden worden, terwijl van der Meer en ondergetekende op 28 Maart een 5-tal positief als wilde zwanen konden determineren. Op 3 Maart zag ik voor het eerst weer 13 kleine zwanen langs het Kampereiland trekken en ook de bewaker signaleerde deze soort weder in die maand. Op 13 April nam ik voor het laatst 5 kleine zwanen (2 ad. + 3 juv.) bezuiden de Ketel waar. (t. K.).

Friesland: In Februari bereikten mij vele berichten van passerende troepjes zwanen, soms pleisterend, waarvan verscheidene gedood of gevangen werden. Jammer genoeg heb ik slechts in enkele gevallen zekerheid, welke soort het betrof.

Cygnus olor: 18 Januari 1 ex. ontvangen uit Follega; 4 Februari 1 ex. aangevlogen te Ureterp (13 Febr. gestorven en opgezonden naar het Fries Nat. Hist. Museum); 20 en 21 Febr. 4 ex. in de Willemskade te Leeuwarden.

Cygnus cygnus: 19 Februari 1 ex. ontvangen uit Berlikum.

(G. Bosch).

Ook van diverse andere localiteiten uit ons land werden berichten over zwanen gemeld. Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 3 knobbelzwanen (Lev. Natuur, 44, p. 381). Bij Hoorn nam de heer A. van IJzendoorn verschillende malen overvliegende zwanen waar; daar toefde ook een knobbelzwaan in een wak, in Februari. „In Weer en Wind” (4, p. 104 en 105) geeft foto's van vliegende zwanen en zwemmen- de knobbelzwanen bij Amsterdam en van 17 knobbelzwanen + 1 wilde zwaan op het vloeiveld van het natuurbad bij Soestduinen, waar de vogels door militairen met kuch-resten werden gevoerd.

Voorzover het voorkomen van *Cygnus cygnus* en *Cygnus bewickii* betreft, komen deze gegevens nauwkeurig overeen met wat de Kamper beroepsjagers mij indertijd mededeelden en door mij in 1930 met bewijsmateriaal werd gepubliceerd (dit tijdschrift, 2, 1930, p. 187—198), n.l. dat eerst alleen *bewickii* aanwezig is, maar dat deze bij strenge koude verdwijnt en dan *cygnus* in beperkt aantal wordt waargenomen. Bij intreden van de dooi verschijnt echter *bewickii* direct weer en daarna worden de twee species gedurende enige tijd beide aangetroffen, maar tenslotte domineert *bewickii* weer geheel. Nieuw was dit jaar alleen het uiterst veelvuldig optreden van *Cygnus olor*, hetgeen wellicht zijn verklaring vindt in de buitengewoon strenge vorst, waardoor thans ook water, dat anders open bleef, geheel toe vroom. Uit een drietal ringvondsten (zie p. 98) is op te maken, dat deze knobbelzwanen zowel uit Denemarken, als uit West-Pruisen en Polen afkomstig waren. (t. K.).

***Anser fabalis* subsp. — Rietgans.**

Bij Harderwijk zijn er begin Februari verscheiden door de bewoners gepakt en opgegeten. (A. A. Tjittes).

Bij Vollenhove werd een ware slachting, voornamelijk door jagers, onder de rietganzen aangericht. (E. D. Maaldrink).

In de provincie Friesland sneuvelden vele ex., door het geweer of door gebrek. Onder Oudehaske kwamen de rietganzen reeds begin Januari tot op 3 m afstand van de huizen, om de boerenkool te nuttigen. Te Boornbergum kwamen de ganzen zo dicht bij een huis, dat men er een in een schuur kon vangen. Te Spannenburg lieten ze zich midden Februari niet meer verjagen. Ook bij Stavoren had men enkele ganzen opgevangen om ze door de moeilijke dagen heen te helpen. Op verschillende plaatsen, o.a. in het Bildt en bij Wollega werden verscheiden ex. dood in het veld gevonden. (G. Bosch).

Bij Kampen vertoefden in de laatste December-decade geweldige aantallen ganzen in de polders van de voormalige gemeente Kamperveen; op 23 Dec. zag ik tussen de vele rietganzen ook kolganzen, *Anser a. albifrons* (Scop.). In Februari hadden twee ingezetenen van Kampen ieder een rietgans in verpleging genomen, die zodoende de koude periode goed doorkwamen. Op 3 Februari kwamen 7 rietganzen bij een wak aan de kade om te drinken. (t. K.).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 1 ex.

Bij Schellinkhout bij Hoorn werd een ex. dood gevonden.

(A. van IJzendoorn).

***Branta leucopsis* (Bechst.) — Brandgans.**

Deze soort verscheen in Friesland tijdens de koude opvallend veel, ook in het binnenland; er vielen verscheiden slachtoffers, ook door het geweer, doch vele hadden geen handelswaarde meer. Vooral in Februari kwam de sterfte. Bij Franeker, Mantgum, Leeuwarden, Drogham, Oudwoude, enz. werden ze dood of nog levend aangetroffen. (G. Bosch).

Op 19 December werden bij Kampen aan het IJsselmeer 3 ex. afgeschoten van een koppel van waarschijnlijk 17 stuks. (t. K.).

Op 1 Februari, toen het 's avonds begon te regenen, bereikten enige brandganzen zwemmend de kust bij Noordwijk aan Zee; ze waren geheel met een ijskorst overdekt en konden met de hand gegrepen worden; overal op het strand waren mensen bezig ze te vangen. Op 2 Februari kon men deze ganzen bij tientallen vinden (Lev. Natuur, 44, p. 383).

***Tadorna tadorna* (L.) — Bergeend.**

Op 16 Februari ontving ik een slachtoffer uit Hindeloopen, terwijl in een schrijven van 22 Januari 2 slachtoffers van Terschelling werden gemeld. (G. Bosch).

Bij Vollenhove verongelukte eveneens een ex. (E. D. Maaldrink).

Bij Harderwijk vond ik 3 dode ex. langs de kust. (A. A. Tjittes).

Op 1 Februari werden op het strand bij Noordwijk aan Zee bergeenden, die uitgeput waren, gevangen. Op 2 Februari kon men er tientallen vinden. (Lev. Natuur, 44, p. 383).

***Anas pl. platyrhyncha* (L.) — Wilde eend.**

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 1 ex.

Over slachtoffers van werkelijk wilde eenden in de provincie Friesland is mij niets bekend. (G. Bosch).

Te Kampen vernam ik van 1 ex., dat men thuis verzorgde. (t. K.).

De kooiker te Kampenieuwstad, gem. Doornspijk (G.), hield zeer veel wilde eenden door extra-voeren in het leven. (t. K.).

Te Hoorn werd 1 ex. dood gevonden. (A. van IJzendoorn).

***Anas penelope* L. — Smient.**

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 1 ex.

***Aythya ferina* (L.) — Tafeleend.**

Bij Harderwijk vond ik één dood ex. (A. A. Tjittes).

Bij Leeuwarden vertoefde een tiental, dat de winter goed doorkwam. Slachtoffers ontving ik niet. (G. Bosch).

***Aythya fuligula* (L.) — Kuifeend.**

Bij Harderwijk zag ik 4 dode ex. (A. A. Tjittes).

In Februari ontving ik een ex. van de Noordkust van Friesland en een uit het Bildt. Veel ex. vertoefden bij Leeuwarden, op één plaats $\pm$ 100 stuks. (G. Bosch).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 11 ex.

Te Hoorn werden 3 ex. dood gevonden. (A. van IJzendoorn).

***Aythya m. marila* (L.) — Toppereend.**

Om Leeuwarden vertoefde er verscheiden in open water; daarbij werden vrijgelaten twee ex., resp. uit Dronrijp en Wier ontvangen.

Verder ontving ik 2 ex. van Terschelling (waar vóór 22 Januari onder $\pm$ 200 stuks reeds 15 slachtoffers waren gevallen), en telkens 1 ex. uit Huizum, Akkrum en Rauwerd. (G. Bosch).

Op 17 Februari ontving ik een ex., dat stervend te Kampen was gegrepen. (t. K.).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 29 ex.

***Bucephala cl. clangula* (L.) — Brilduiker.**

Bij Harderwijk zag ik 2 dode ex. (A. A. Tjittes).

Bij Leeuwarden vertoefden enige ♀♀. Ik ontving een levend ♂ uit Harlingen, dat ik weer vrij liet en een dood ♂, gevonden bij Mackinga. (G. Bosch).

***Somateria m. mollissima* (L.) — Eidereend.**

Op 16 Februari werd een ♂ gevangen te Haskerhorne, dat uit de hand ging eten, doch later weer ontvluchtte; op 17 Febr. werd ook bij Oudega (W.) een ♂ gevangen; op 20 Febr. ontving ik een dood ♀ uit Oldeboorn. (G. Bosch).

Op 22 Januari 1940, gedurende de periode van strenge vorst en hoge sneeuw, werd op de Geul, op de grens van Houthem en Meerssen, een ♀ ad. van deze soort geschoten. De vogel, welke zeer vermagerd was en den jager (die het dier had geschoten toen het half onderdook en slechts kop en hals zichtbaar waren) onbekend, werd mij voor mijn collectie afgestaan.

Het voorkomen van de eidereend zoo diep landwaarts is zeldzaam. Voor de provincie Limburg waren uit de jaren 1902 en 1908 twee stuks bekend, beide afkomstig van de markt te Maastricht en m.i. wel zeker in de omgeving op de Maas geschoten (vergel. Avifauna van Limburg, p. 126). Het thans verzamelde stuk levert echter het zeker bewijs voor het voorkomen van deze eenensoort in Zuid-Limburg. (P. A. Hens).

***Melanitta n. nigra* (L.) — Zwarte zeeëend.**

Op 17 Februari werden resten van 3 ex. gevonden te Akkrum. (G. Bosch).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 3 ex.

***Melanitta f. fusca* (L.) — Grote zeeëend.**

Op 17 Februari werden de resten van een ex. gevonden te Akkrum; op 19 Febr. ontving ik een verscheurd ♀ uit Rohel-St. Nicolaasga en op 20 Febr. een levend ♂ uit Oldeholtpa bij Wolvega, dat later werd vrijgelaten, maar toen toch nog omkwam. (G. Bosch).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 1 ex.

***Mergus m. merganser* L. — Grote zaagbek.**

Op 19 Februari ontving ik een ♀ uit Warga. (G. Bosch).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 2 ex.

***Mergus serrator* L. — Middelste zaagbek.**

Deze soort schijnt meer geleden te hebben dan de grote zaagbek. Ik ontving, telkens 1 ex., uit Baard, Arum, Cornjum, Akkrum, Katlijk en Donkerbroek, uit de periode van 13—21 Febr. Te Cornjum waren er totaal 8 komen aanvliegen, die dermate uitgeput waren, dat ze gegrepen konden worden. In een wak gebracht, stierven ze alle 8. Ook ontving ik een ex. van Terschelling. (G. Bosch).

Bij Vollenhove kwamen enkele ex. om. (E. D. Maaldrink).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 3 ex.

Te Hoorn werd 1 ex. dood gevonden. (A. van IJzendoorn).

***Podiceps cr. cristatus* (L.) — Fuut.**

Ik ontving tussen 6 en 19 Februari 3 levende ex., resp. uit Holwerd, Dronrijp en Ijtens, die ik bij Leeuwarden weer vrij liet en verder 1 dood ex. uit Berlikum. (G. Bosch).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 1 ex.

***Podiceps r. ruficollis* (Pall.) — Dodaars.**

Te Heidenschap bij Workum werd een dood ex. gevonden; onder Leeuwarden moeten er enkele in open water zijn geweest.

(G. Bosch).

***Colymbus a. arcticus* L. — Parelduiker.**

Voor het Museum ontving ik een ♂, in overgang naar het voorjaarskleed, dat was gevangen op 14 Februari te Winsum en op 18 Febr. een ♀, dat dood was gevonden bij Boxum. Van een begin April aan de Waddenkust in ontbinding aangetroffen ex. bewaarde ik de schedel. (G. Bosch).

***Colymbus stellatus* Pontopp. — Roodkeelduiker.**

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 1 ex.

***Columba p. palumbus* L. — Houtduif.**

Bij Valkenburg (L.) was de sterfte tijdens de koudeperiode enorm; er waren dagen, dat men ze in groot aantal zo maar voor het oprapen had.

(P. A. Hens).

Bij Vollenhove werd, voornamelijk door jagers, een slachting onder de houtduiven aangericht. (E. D. Maaldrink).

Friesland: In het laatst van Januari tot en met 16 Februari ontving ik exemplaren en berichten uit alle delen van de provincie, terwijl ook courantenberichten zeer vele slachtoffers meldden. Enkele dieren, die ik nog levend zag, hadden ijsklompjes aan het onderlichaam. (G. Bosch).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 4 ex.

Te Leersum vielen veel slachtoffers; daar werd ook waargenomen, dat ze zich voedden met de bessen van wilde *Viburnum Opulus* (Lev. Natuur, 45, p. 64).

Ook honderden ex. bij Wageningen en omstreken. (A. B. Wigman).

***Haematopus ostralegus* subsp. — Scholekster.**

Onder Harlingen hielden zich tijdens de koude 80 à 90 stuks op, doch

hun aantal verminderde; onder Blija vertoefde begin Februari een 15-tal. Op Terschelling hielden zich ongeveer 50 ex. op, waarvan verscheidene stierven, zo ook op Vlieland. Hier en daar, onder Leeuwarden en Berlikum bijv., werden eveneens slachtoffers gevonden, alle in de loop van Februari. Verder verschenen plotseling op vele plaatsen enkelingen in de provincie. (G. Bosch).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 26 ex.

Op 1 Februari, toen het 's avonds begon te regenen, bereikten verscheidene ex. zwemmend het strand bij Noordwijk aan Zee; ze waren geheel met een ijskorst overdekt en konden met de hand worden gegrepen. Op 2 Februari kon men er tientallen vinden. (Lev. Natuur, 44, p. 383).

Einde Februari werd een dood ex. gevonden nabij „Oud-Reemst”, gem. Ede, op de heide. (A. B. Wigman).

***Arenaria i. interpres* (L.) — Steenloper.**

Op 2 Februari kon men op het strand bij Noordwijk aan Zee omgekomen steenlopers bij tientallen vinden. (Lev. Natuur, 44, p. 383).

***Calidris alpina* subsp. — Bonte strandloper.**

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 2 ex.

Op Terschelling werden enige ex. dood gevonden; op 19 Januari werd een ex. (van de vorm *schinzii*) met noorse ring gevonden (zie p. 99; geringd ten Z.O. van Stavanger). (G. Bosch).

***Tringa totanus robusta* (?) Schiöler — IJslandsche (?) tureluur.**

Op 23 Januari ontving ik een ex. van Terschelling, later nog 3 ex., maar er werden in totaal meer slachtoffers gevonden. De ontvangen dieren waren alle iets groter van stuk dan onze eigen broedvogels. (G. Bosch).

De heer Bosch stond een ex. (♂ ?) van ± 21 Februari aan mij af; volgens de vleugelmaat, 166 mm (vers), die duidelijk boven die van de nominaatvorm uitgaat, is het in ieder geval een noordelijke vogel. (t. K.).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 23 tureluurs; over eventuele subspecies wordt niets vermeld.

***Numenius a. arquata* (L.) — Wulp.**

Uit Koudum ontving ik op 22 Februari een slachtoffer. (G. Bosch).

Op 21 Februari werd mij een ex. gebracht, dat dood was aangetroffen op het eiland Schokland. (t. K.).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 4 ex.

Op 1 Februari, toen het 's avonds begon te regenen, bereikten verscheidene ex. zwemmend het strand bij Noordwijk aan Zee; ze waren geheel met een ijskorst bedekt en konden met de hand worden gegrepen. Op 2 Februari kon men er tientallen vinden. (Lev. Natuur, 44, p. 383).

Larus r. ridibundus* L. — Kapmeeuw.**Larus c. canus* L. — Kleine zeemeeuw.*****Larus argentatus* subsp. — Zilvermeeuw.**

De meeuwen hebben zich ongetwijfeld goed door de winter heen geslagen. Wel kreeg ik enkele zilvermeeuwen, een kleine zeemeeuw en verscheidene kapmeeuwen, maar bij de talloze meeuwen is natuurlijk de gewone sterfte. De kapmeeuwen waren voornamelijk verkeersslachtoffers; enkele hadden te lijden van het vastvriezen van de poten aan het ijs, wat de kraaien dan spoedig in de gaten hadden. Strijbos (in de „Telegraaf”) heeft andere ondervinding opgedaan; hij is van mening, dat de kleine zeemeeuw, die niet, zooals de andere soorten, allerlei dierlijk en plantaardig afval eet, er het slechtst aan toe was. (G. Bosch).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 37 kapmeeuwen, 5 zilvermeeuwen, en slechts 1 kleine zeemeeuw. (Lev. Natuur, 44, p. 381). Dit komt dus overeen met de ervaring van den heer G. Bosch. (t. K.).

Te Hoorn werden 3 kapmeeuwen en 1 zilvermeeuw dood gevonden. (A. van IJzendoorn).

***Gallinula chl. chloropus* (L.) — Waterhoentje.**

Op 5 Januari ontving ik een oud ♀, dat te Leeuwarden op de binnenplaats van de gevangenis terecht was gekomen en dat ik geringd weer vrij liet; op 11 Jan. een door de trein dood gereden ex., dat echter in goede conditie was, met groenvoer in de maag. Op 16 Febr. kreeg ik uit Oosterbierum bericht over 3 dood gevonden ex., met de mededeling er bij, dat de meesten waren weggetrokken. Ik heb me zelf ook verbaasd over het kleine aantal slachtoffers, dat ik ontving of waarvan ik hoorde. Toch heb ik de indruk, dat ze erg geleden hebben. (G. Bosch).

Voor Valkenburg (L.) zie op p. 104.

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 2 ex.

***Fulica a. atra* L. — Meerkoet.**

De sterfte van meerkoeten in het binnenland van Friesland was niet zo algemeen als in vorige koude winters. Dit vindt zijn verklaring in de volgens courantenberichten grote verhuizing naar de kusten en riviermonden, terwijl ook uit ingekomen mededelingen bleek, dat de grote massa uit het binnenland plotseling was verdwenen na het invallen van de koude. Om Leeuwarden vertoefden vele tientallen in open water. Te Harlingen werd een groot aantal in een scheepsruim in leven gehouden. (G. Bosch).

Het aantal broedparen was echter in het seizoen 1940 in Friesland veel geringer dan in vorige jaren. (Tsj. Gs. de Vries).

Bij Harderwijk vond ik verscheiden ex. dood langs de kust, terwijl ook velen werden gepakt en opgegeten door de bewoners. (A. A. Tjittes).

Bij Kampen verschenen bij het invallen van de koude grote aantallen voor de kust; wat daarvan is geworden, is mij niet bekend. Op de IJssel vertoefden verschillende troepen en troepjes in wakken, die echter ten slotte vrijwel alle dichtvroren. Slechts onder de IJsselbrug en in een kunstmatig opgehouden wak aan de kade behield een aantal het leven, door geregeld voederen, terwijl ook in kippenhokken etc. enigen werden verzorgd. De sterfte en trouwens ook de aantallen, die op de rivier vertoefden, leken mij minder dan in de winter 28/29. (t. K.).

Het Natuurhistorisch Museum te Den Helder ontving 22 ex.

***Perdix p. perdix* (L.) — Patrijs.**

Ik ontving slechts één bericht en wel uit Appelsga, waar alle ex. zouden zijn omgekomen. (G. Bosch).

II. Verdere gegevens.

***Coloeus m. monedula* L. — Noordse kauw.**

Op 26 Maart 1940 zag de gemeenteveldwachter van Oud-Valkenburg op een bouwland te Sibbe aldaar een grote vlucht kauwen, welke trekkers moeten zijn geweest, want de soort komt daar als broedvogel slechts sporadisch voor. De vogels waren opvallend mak en lieten zich tot zeer nabij naderen. Daarbij viel het hem op, dat er enige onder waren, welke behalve een lichtgrijze nek, ook nog een lichte vlek ter zijde van de hals vertoonden! M.i. zijn dit skandinavische, althans noord-europese *monedula* geweest. (P. A. Hens).

Dat voorwerpen van de noordse vorm in de afgelopen winter in ons land vertoefden, blijkt o.a. positief uit een ringvondst bij Oud-Beijerland (zie p. 96). (t. K.).

***Nucifraga caryocatactes macrorhynchus* Brehm — Siberische notenkraker.**

Op 3 November 1939 werd te Gorssel een dunsnavelige notenkraker bemachtigd. (J. Craandijk).

***Loxia c. curvirostra* L. — Kruisbek.**

Op 20 Maart 1940 zag ik boven het Koningsbosch nabij het Ringstation Wassenaar 4 kruisbekken luid lokkend overvliegen; 2 dagen later zijn aan het Ringstation eveneens (dezelfde?) 4 stuks overvliegend gezien en gehoord. (J. C. Koch).

***Motacilla fl. flava* L. — Gele kwikstaart.**

Reeds op 24 Maart 1940 trof ik op het eiland de Laak, Kagermeer onder Warmond tientallen dezer vroeger aankomers aan. (J. C. Koch).

Volgens de Nederl. Vogels, p. 169, is de vroegste datum 21 Maart (1931, Wassenaar); Ardea, 26, p. 75, vermeldt een waarneming van 26 Maart (1936, bij Eindhoven). (t. K.).

***Muscicapa albicollis* Temm. — Witgehalsde vliegenvanger.**

De heer Jhr Mr F. de Roy van Zuidewijn berichtte mij, dat hij tegen de avond van 2 Mei 1940 te Deuteren bij Den Bosch van zeer nabij een witgehalsde vliegenvanger had waargenomen. De vogel zat slechts op een paar meter afstand en duidelijk was te zien, dat de witte band achter om het kopje door liep. (P. A. Hens).

Voor een recente Mei-waarneming (1937, Texel), zie *Limosa*, 11, p. 123. (t. K.).

***Acrocephalus a. arundinaceus* (L.) — Grote karekiet.**

Op 26 April 1940 zag de bewaker van het Kampereiland eerst 2 elkaar in het riet volgende grote karekieten, waarvan de ene ook even zong en verder weg nog een zingend ex., dus totaal 3 stuks.

Volgens de Nederl. Vogels, p. 240, was de vroegste datum 27 April (Leeuwen, Land van Maas en Waal, 1918; voor Kampen was mijn vroegste datum 28 April (1923). (t. K.).

***Turdus s. sibiricus* Pall. — Siberische lijster.**

Op 18 Januari nam de heer Joh. Hoekstra bij Koudum 2 ex. waar tussen een troepje kramsvogels. Ze waren donkerblauw met lichte oogstreep en hadden witte okselveren. Verder zag de heer A. Sinnema te Gorredijk tijdens een sneeuwvalperiode in Januari tweemaal van zeer nabij een ex. in zijn achtertuin, in gezelschap van een merel. Aan de juistheid van deze twee gevallen — er is ook nog een derde geval gemeld — twijfel ik niet. (G. Bosch).

Op 18 Febr. aan den Rijn bij Lobith een nog niet uitgeruid ♂, dat op weinige meters viel te benaderen en met groote zekerheid kon worden gedetermineerd; op 25 Febr. een zeer schuw ex. aan de Grift bij Wageningen. (Jb. van de Peppel).

Volgens de Nederl. Vogels, p. 263, zijn slechts 4 nederlandse vondsten bekend, de laatste van Maart 1895. (t. K.).

***Upupa epops epops* L. — Hop.**

Juist op de grens van „Het Planken Wambuis” en het „Nationale Park De Hoge Veluwe”, gem. Ede, nam ik 24 April 1940 een hop waar. De vogel streek in een nog kalen eik en liet zich op slechts enkele tientallen meters afstand een paar minuten rustig observeeren, zoodat bij zulk een gemakkelijk herkenbare soort vergissing uitgesloten is.

Blijkens „De Nederl. Vogels”, p. 336, zijn er slechts twee April-waarnemingen uit de literatuur bekend. (A. B. Wigman).

Op de geciteerde plaats zijn ook nog drie April-vondsten van oudere datum vermeld, naar aantekeningen van Mr. H. W. de Graaf. In de Lev. Natuur, 45, p. 64, staat een geval vermeld van een hop, die op 26 April 1940 dood werd gevonden in de Oostvoornse duinen. (t. K.).

***Dryobates minor* $\geq$ *hortorum* (Brehm) — Kleine bonte specht.**

In 1939 broedde de kleine bonte specht te Veenklooster (Fr.) in een grote berk. Op 21 April 1940 werd mij de nestplaats door een jachtopzie-

ner gewezen. In het zelfde terreintje waren de vogels ook nu aanwezig; het ♂ trommelde vlijtig en was weinig schuw. Ik meen, dat dit het eerste broedgeval in Friesland is. (G. Bosch).

***Dryobates m. medius* (L.) — Middelste bonte specht.**

Op Goede Vrijdag (22 Maart) 1940 zag ik, op een oud buiten bij Oudekerk (Fr.), twee exemplaren van de middelste bonte specht, waarschijnlijk een paartje. (Tsj. Gs. de Vries).

Volgens de Nederl. Vogels, p. 358, is de laatste waarneming die van een ♂, dat op 11 Oct. 1923 te Well (L.) werd geschoten. Gegevens over Friesland en uit de maand Maart zijn mij niet bekend. (t. K.).

***Cuculus c. canorus* L. — Koekoek.**

De gemeentesecretaris van Valkenburg (L.), de heer R. Smeets, hoorde op 24 Maart (eerste Paasdag) bij warm, droog weer, de koekoek herhaaldelijk roepen bij de z.g. Heunsberg onder Oud-Valkenburg. Zou deze vogel door de toen in Europa heersende magnetische storm in de war zijn geraakt? en eerder naar het noorden zijn getrokken? Mijn vroegste aankomst-datum voor Limburg was 2 April (1923, Valkenburg), terwijl de soort volgens van Oordt en Verwey (1925, p. 54) in sommige jaren reeds „tegen eind Maart” terugkeert. (P. A. Hens).

***Clamator glandarius* (L.) — Kuifkoekoek.**

Op 24 Oct. 1939 werd in een dennebos onder Nunnhem (L.) een ♂ juv. van de nog nimmer in ons land aangetroffen kuifkoekoek dood, doch verder geheel gaaf, gevonden; thans in de coll. van het Rijksmuseum te Leiden. Men zie verder Ardea, 28, p. 115.

***Nyctea scandiaca* (L.) — Sneeuwuil.**

Via het Staatsbosbeheer ontving ik een bericht, als zou onder Eext, in de Boswachterij Gieten (Dr.), een grote, witte uil zijn geobserveerd. Ik heb hieromtrent nader geïnformeerd en uit de ontvangen duidelijke omschrijving, die overigens nauwelijks op enige andere vogel zou passen, meen ik te mogen concluderen, dat het hier een sneeuwuil betreft. De vogel hield zich van medio November tot Kerstmis 1939 op in de omgeving van een veenplas met aangrenzend weiland op voormelde boswachterij. Mijn zegsman voerde o.m. aan, dat de vogel de grootte van een oehoe — deze soort is hem van gevangen exemplaren goed bekend — bezat en op slechts 400 à 500 m kon worden benaderd. Kleur: geheel wit met donkere vlekjes op de bovenzijde en in de vlucht duidelijk uilen-, géén dagroofvogeltype. Meestal werd de vogel 's middags en tegen de avond waargenomen.

(A. B. Wigman).

Volgens de Nederl. Vogels, p. 388, viel de laatste waarneming in October 1929, op Texel. (t. K.).

***Ardea c. cinerea* L. — Blauwe reiger.**

Ook in 1940 nestelde de blauwe reiger in het buitendijkse terrein bij het Kampereiland, in het riet. We vonden 3 bewoonde nesten, met resp. 3, 3 en 5 eieren, op de 5e Mei. Eén nest bleek later verstoord te zijn;

van de beide andere kwamen in totaal 5 jongen uit, die we op 26 Mei ringden. (t. K.).

***Ardea p. purpurea* L. — Purperreiger.**

Nadat we reeds gedurende de hele bewakingsperiode enkele purperreigers hadden waargenomen, gelukte het ons op 23 Juni 1940 in het buitendijks terrein van het K a m p e r e i l a n d een kleine kolonie te ontdekken in een lisdodde-complex. Er waren 4 nesten, met resp. 4 kleine jongen + 2 eieren, 3, 3 en 5 eieren, allen zwaar bebroed. Op 29 Juni bevatte het eerste nest 5 jongen, terwijl ook het 6e ei was aangepikt, het 2e en 3e nest 3 jongen, maar het 4e nog 5 onaangepikte eieren. Op 13 Juli waren in dit laatste nest 4 jongen aanwezig. We ringden in totaal 14 jongen. (t. K.).

***Ardeola ralloides* Scop. — Ralreiger.**

Van 19—24 Juni 1939 vertoefde een ex. in prachtkleed in de aalscholverkolonie te L e k k e r k e r k; zie de Lev. Natuur, 44, p. 383.

Volgens de Nederl. Vogels, p. 521, is dit de 9e vondst uit deze eeuw. (t. K.).

***Nycticorax n. nycticorax* (L.) — Kwak.**

Op 30 Juli 1939 vertoefde een jonge kwak, met nog nestdons op zijn kop, in de aalscholverkolonie te L e k k e r k e r k; zie de Lev. Natuur, 44, p. 383.

***Anser a. anser* (L.) — Grauwe gans.**

Op 20 J a n u a r i trof ik bij een poelier te L e e u w a r d e n een jonge grauwe gans aan, welke ik naar het Rijksmuseum te Leiden zond.

(G. Bosch).

***Anser erythropus* (L.) — Dwerggans.**

Naar aanleiding van een bericht in diverse bladen, dat omstreeks begin Januari 1940 op de markt te Barneveld (G.) z.g. „goudoog-ganzen” zouden zijn aangevoerd, welke volksnaam kennelijk doelde op de dwerggans, heb ik mij nader geörienteerd bij den burgemeester dier gemeente en bij een paar van hem ontvangen adressen van ganzenvangers aan de Z.O.-kust van het IJsselmeer. Het bleek, dat slechts zeer weinige exemplaren dezer soort (bericht wordt 6 à 10 stuks) gevangen werden onder E e m n e s e n S p a k e n b u r g, doch het mocht niet gelukken, er bij de kopers nog van te achterhalen, hoewel naar de beschrijving der vangers aan de identiteit niet behoefte te worden getwijfeld. Volgens hun mededeling komt de dwerggans — ook in andere jaren — slechts zéér sporadisch onder het net, in tegenstelling met grauwe-, kol- en rietgans, van welke in deze strenge en langdurige winter vele honderden stuks gevangen werden.

(A. B. Wigman).

***Phalacrocorax a. aristotelis* (L.) — Gekuijde aalscholver.**

Half Februari 1940 werd mij medegedeeld, dat op de togevroren Merwede voor de stad D o r d r e c h t temidden van de zich daar geregeld op het ijs bevindende aalscholvers, exemplaren voorkwamen, die zich behalve door

de duidelijk geringere afmetingen van de andere onderscheidden door het gemis van een witte dijvlek, de aanwezigheid van een duidelijk groenachtige glans en een recht opstaand kuifje tussen de ogen. Vier à vijf stuks waren de laatste dagen vanuit een der huizen, staande aan de rivier, gesig-naleerd. Het gelukte den waarnemer van uit zijn huis een exemplaar te schieten, doch helaas kon door de onbetrouwbaarheid van het ijs het voorwerp niet worden bereikt.

Zonder twijfel heeft deze waarneming betrekking op de gekuifde aal-scholver. De berichtgever, die behalve jager ook betrouwbaar vogelkenner is, had de vogels dan ook als zodanig herkend. (C. Eijkman).

Tot nu toe waren een 18-tal nederlandse vondsten bekend, de laatsten van December 1936 en Maart 1937 (zie o.a. Limosa, 10, p. 64 en 115). (t. K.).

***Charadrius h. hiaticula* L. — Bontbekpluvier.**

Tijdens de broedtijd vertoefde geregeld een aantal bontbekpluviertjes op de opgespoten vlakte, waar kleine pluviertjes (zie hieronder) zich hadden gevestigd, op het K a m p e r e i l a n d. Ze waren steeds in troepverband en vlogen soms met de alarmeerende kleine pluviertjes rond, zo op 9 Juni 6 bontbekpluviertjes met 4 kleine. Op 16 Juni telden we een koppel van 14 bontbekjes, op 23 Juni waren er 13 stuks. Dit waren dus blijkbaar overzomeraars. (t. K.).

***Charadrius dubius curonicus* Gm. — Kleine pluvier.**

Op het opgespoten terrein op het K a m p e r e i l a n d, waar vorig jaar nog het Rechterdiep stroomde, vestigden zich in 1940 in Mei enige paartjes kleine pluvieren. Einde Mei vond de bewaker 2 nesten; half Juni vonden we weder twee nieuwe nesten. Dicht bij het ene lag een vers dood donsjong van het eene der beide eerstgenoemde nesten.

Ook op een opgespoten terrein bezuiden de Ketel nam ik 8 Juni een zeer alarmerende vogel waar, maar kon daar toen geen nest vinden. (t. K.).

***Calidris minuta* (Leisl.) — Kleine strandloper.**

Op 19 Juni vertoefden op het opgespoten terrein op het K a m p e r e i l a n d (zie onder kleine pluvier) twee „kleine” strandlopers, die Dr G. J. v a n O o r d t, met wien ik die dag het terrein bezocht, met zijn kijker positief als *minuta* herkende. (t. K.).

***Sterna d. dougallii* Mont — Dougall's stern.**

Op 24 Nov. 1938 werd een ♀ juv. van deze slechts eenmaal in ons land aange-troffen stern-soort (5 ex. 3 Nov. 1886, Hallum en Ferwerd) nog levend opgeraapt bij de Brandaris op T e r s c h e l l i n g; aanwezig in de Brandaris-verzameling. Men zie verder Ardea, 28, p. 58.

***Otis t. tarda* L. — Grote trap.**

Begin Februari werd een ex., waarschijnlijk een ♂, te N i j e m i r d u m gevangen en voorlopig in een kippenren geborgen. Later is de vogel ver-kocht naar Bakhuizen en vandaar naar Apeldoorn, waar hij spoedig stierf en niet werd gepraepareerd. (G. Bosch).

***Coturnix c. coturnix* (L.) — Kwartel.**

Onder verwijzing naar mijn desbetreffend bericht in *Limosa*, 10, p. 117, kan ik thans mededelen, dat de kwartel, die zich, als zeldzame broedvogel van de Veluwe, in genoemd jaar op een uitgestrekte ontginning (roggebedrijf) onder *W o l f h e z e* vestigde, zich aldaar ook in het seizoen 1940 wederom herhaaldelijk bemerkbaar maakte. Het is niet bekend, of deze soort er ook in de beide tussenliggende jaren aanwezig was.

(A. B. Wigman).

Kampen, einde Juli 1940.

Oölogische en nidologische mededeelingen, 1940, 1

Naar bij de Redactie ingekomen gegevens samengesteld

DOOR

DE VRIES.

(met 1 tekstfiguur)

Het nest van den duinpieper, *Anthus c. campestris* (L.)

Ter gelegenheid van een trip, die ondergeteekenden op Zaterdag 16 Juni 1940 over het Nationale Park „De Hoge Veluwe” maakten, vloog er plotseling vlak voor de fiets uit den wegberm een vogel op, dien wij aanstonds voor den duinpieper hielden. *B o u m a*, die de plaats, welke het exemplaar zoo onverhoeds verliet, scherp in het oog gehouden had, vond vrijwel onmiddellijk het nest, dat zich half in den grond bevond en vier eieren bleek te bevatten. Het nest bestond uit een vrij dikke buiten-laag van droge grasdeeltjes, met een binnenvoering van hertenhaar.

De eieren, die herinnerden aan het ex., afgebeeld in *A. A. v a n P e l t L e c h n e r ' s* „Oölogia Neerlandica”, Pl. 36, fig. f., iets minder gevlekt en met verdichting van de vlekken om de stompe pool, hadden de volgende afmetingen: $15,2 \times 21,3$; $15 \times 21,5$; $15,1 \times 21,1$; $15,1 \times 21,4$. De schaalkleur was grijswit met kleine licht-olijfbruine vlekken en loodgrijze ondervlekken.

Omtrent den neststand kan nog worden bericht, dat deze afweek van dien, welke wij ons steeds van *A. campestris* hadden voorgesteld op grond van de beschrijvingen in de literatuur, waaruit blijkt, dat het nest steeds zeer verborgen ligt. De pieper bleek nl. te nestelen onder een ijle *Calluna*-pol van den met spaarzame heistruiken en buntgras begroeiden berm van een zandweg en wel meer in het bijzonder ter plaatse, waar deze zich — als insnijding van een nabijgelegen, gedeeltelijk vastgelegde zandverstuiving — als een ondiepe holle weg voordoet. Beiderzijds wordt hij begrensd door ongeveer manshooge jonge dennen, welker beschutting de duinpieper bij het verlaten van het nest onmiddellijk aannam. Dit geschiedde loopende; ook bij het opvliegen verhief hij zich niet boven het niveau der *Pinus*-aanplanting. Toen wij ons, voor nadere determinatie, in de dekking begaven, kwam de vogel er na weinige minuten weer uit te voorschijn en begaf zich loopende, zonder lang aarzelen, nestwaarts. Hij gedroeg zich weinig schuw.